

STORTINGET

Innst. 451 L

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Prop. 132 L (2024–2025)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeloven (samtykke til seksuell omgang m.m.)

Til Stortinget

Sammendrag

Justis- og beredskapsdepartementet fremmer i proposisjonen forslag til endringer i straffeloven kapittel 26 om seksuallovbrudd. Forslagene følger opp utvalgte deler av Straffelovrådets utredning NOU 2022:21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten – Forslag til reform av straffeloven kapittel 26. Forslagene i proposisjonen tar særlig sikte på å styrke det strafferettslige vernet mot ufrivillig seksuell omgang, legge til rette for en mer nyansert og forholdsmessig straffutmåling i saker om seksuallovbrudd og styrke barns vern mot seksuell utnyttelse.

I proposisjonen foreslår departementet at en bestemmelse om seksuell omgang uten samtykke inntas som et nytt første ledd i straffeloven § 291 om voldtekt. Den foreslåtte bestemmelsen bygger på den såkalte «bare ja betyr ja»-modellen og retter seg mot den som har seksuell omgang med noen som verken i ord eller handling har samtykket til det. Bestemmelsen vil ramme den som har seksuell omgang med en person som forholder seg passiv, med mindre det foreligger konkrete holdpunkter for at passiviteten må tolkes som et samtykke. Strafferammen foreslås satt til fengsel inntil 6 år.

Departementet går inn for at de nåværende straffalternativene i voldtektsbestemmelsen videreføres som et nytt andre ledd i straffeloven § 291, og at dagens straf-

feramme på fengsel inntil 10 år beholdes for slike overtreddelser. Andre ledd vil dermed ramme visse tilfeller av ufrivillig seksuell omgang hvor det foreligger nærmere angitte kvalifiserende omstendigheter. Det foreslås at bestemmelsen utvides med et nytt straffalternativ som rammer den som har seksuell omgang med noen som i ord eller handling gir uttrykk for ikke å ville det. Det foreslåtte straffalternativet bygger på Straffelovrådets forslag og den såkalte «nei betyr nei»-modellen. Tilfeller hvor gjerningspersonen ikke respekterer en avvisning, innebærer en så markant tilsidesettelse av fornærmedes selvbestemmelsesrett at også slike handlinger bør kunne straffes med fengsel inntil 10 år.

På bakgrunn av de foreslåtte utvidelsene av voldtektsbestemmelsen foreslår departementet at unntaket fra foreldelse av straffansvar i straffeloven § 91 begrenses til å gjelde grove voldtekter som nevnt i straffeloven § 293. Straffansvaret for fullbyrdede overtreddelser av § 291 nytt andre ledd skal imidlertid ikke foreldes dersom fornærmede var under 18 år på gjerningstidspunktet.

I proposisjonen fremmes videre forslag om å oppheve minstestrafen på fengsel i 3 år for voldtekt til samleie mv. og voldtekt til samleie av barn under 14 år. Begrunnelsen er at minstestrafen på fengsel i 3 år ikke lenger anses nødvendig for å opprettholde et tilstrekkelig høyt straffenivå for slike overtreddelser, og at minstestrafen kan gi uheldige utslag i enkeltsaker. Departementet mener også at tiden er moden for å gå vekk fra retningslinjer om normalstraffenivåer i lovforarbeidene, ettersom slike føringer kan virke hemmende for den individuelle straffutmålingen som skal foretas i det konkrete tilfellet. Domstolene bør gis anledning til å benytte straffeskalaen i større grad enn i dag, i både skjerpende og formildende retning. Departementet forutsetter

at det etablerte generelle straffnivået i voldtektssaker i hovedsak videreføres, men med enkelte justeringer.

I proposisjonen foreslås også endringer i enkelte strafferammer i straffelovens seksuallovbruddskapittel. Formålet med endringene er ikke å endre det generelle straffnivået i voldtektssaker, men å gjøre strafferammene mer realistiske ut ifra hvilken straff som rent faktisk er aktuell. Departementet går inn for å fjerne den forhøyede strafferammen på fengsel inntil 15 år for voldtekt til samleie mv., og foreslår at strafferammen for grov voldtekt senkes fra 21 til 15 år, med unntak av tilfeller der fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på kropp eller helse. I tillegg foreslår departementet å senke strafferammen for grovt uaktsom voldtekt fra 6 til 3 år for alminnelige overtredelser og fra 10 til 6 år for grove overtredelser. Det foreslås også enkelte innholdsmessige endringer i bestemmelsen om grov voldtekt.

Departementet foreslår i proposisjonen at straffeloven § 295 bokstav c endres, slik at bestemmelsen rammer seksuell utnyttelse av en person under 18 år i en særlig sårbar «situasjon» i stedet for «livssituasjon». Endringen innebærer at bestemmelsen ikke lenger vil stille krav om at barnets sårbarhet er av varig karakter. Som følge av endringen vil mer forbigående tilfeller av sårbarhet kunne oppfylle lovens krav. Forslaget følger opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 420 (2021–2022) og vil sikre at norsk rett er i samsvar med forpliktelsene etter Lanzarotekonvensjonen.

I proposisjonen foreslås det også å rette opp enkelte inkurier.

Komiteens behandling

Komiteen avholdt en muntlig høring om saken torsdag 8. mai 2025. 28 instanser møtte til høring.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ragnhild Male Hartviksen, Odd Harald Hovland og Marte Eide Klovning, fra Høyre, Ingunn Foss og Guro Angell Gimse, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen og lederen Helge André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, og fra Venstre, Ingvild Wethrus Thorsvik, viser til Prop. 132 L (2024–2025) Endringer i straffeloven (samtykke til seksuell omgang m.m.), hvor det fremmes forslag til endringer i straffeloven kapittel 26 om seksuallovbrudd. Forslagene i proposisjonen tar særlig sikte på å styrke

det strafferettslige vernet mot ufrivillig seksuell omgang, legge til rette for en mer nyansert og forholdsmessig straffeutmåling i saker om seksuallovbrudd, samt styrke barns vern mot seksuell utnyttelse.

Komiteen tar med seg at proposisjonen bygger på Straffelovrådets utredning NOU 2022:21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten – Forslag til reform av straffeloven kapittel 26.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener at forslaget vil bidra til å både styrke rettssikkerheten til den straffeforfulgte og rettsvernet for den fornærmede. Flertallet viser til at de grunnleggende rettssikkerhetsgarantiene i norsk rett, som følger av blant annet Grunnloven, en rekke av FNs menneskerettskonvensjoner og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), ligger fast, og mener de ikke utfordres av å vedta en klarere lovtekst for tilfeller av voldtekt. Flertallet mener videre at en treffende lovtekst gjør det enklere for politi og påtalemyndighet å etterforske, vurdere og føre voldtektssaker for retten, slik at flere skyldige dømmes samtidig som uskyldige går fri.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil uttrykke at de foreslåtte endringene samlet sett representerer et skille i hvordan saker om seksuelle overgrep skal behandles av domstolene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre mener at dagens voldtektsbestemmelse ikke i tilstrekkelig grad gir voldtektsutsatte den rettslige beskyttelsen de har krav på. Disse medlemmer mener tiden er overmoden for å innføre en ordentlig samtykkebasert voldtektsbestemmelse i straffeloven, basert på en «ja-er-ja»-modell.

Disse medlemmer viser til at både Sverige, Island, Danmark og Finland nå har innført ulike varianter av samtykkebaserte voldtektsbestemmelser i sin straffelovgivning, og at evalueringer av den svenske samtykkebogen viser at den fungerer etter sin hensikt.

Disse medlemmer viser til at menneskerettsstandarden som Norge er forpliktet av, som Istanbul-konvensjonen, fastslår at voldtekt skal defineres som seksuell omgang uten fritt samtykke. Med dette menes det at samtykke ikke kan forutsettes, men at det må gis frivillig og som et uttrykk for personens frie vilje.

Disse medlemmer viser til at Norge tidligere har fått sterk kritikk for den nåværende straffebestemmelsen om voldtekt, blant annet av FNs kvinnekomité og Europarådets overvåkningsorgan for Norges etterlevelse av Istanbul-konvensjonen (GREVIO). Både kvinnekomiteen og GREVIO har kommet med en sterk og

tydelig oppfordring til norske myndigheter om å revidere lovverket angående seksuell vold og sikre at lovverket legger vekt på nødvendigheten av et frivillig gitt samtykke. En «ja betyr ja»-modell, som foreslås i denne proposisjonen, vil bringe straffelovens bestemmelse tettere opp mot standardene som følger av blant annet Istanbul-konvensjonen.

Disse medlemmer viser videre til at Norge i tillegg har fått økende kritikk i forbindelse med Norges høring for FNs menneskeråd, Universal Periodic Review (UPR). Under Norges UPR-høring i 2019 var det ni stater som oppfordret Norge til å endre voldtektsbestemmelsen og sikre at den legger mangelen på et fritt gitt samtykke til grunn. Ved Norges siste UPR-høring høsten 2024 var det 14 stater som kom med samme oppfordring. Det viser etter disse medlemmers syn at stadig flere land blir oppmerksomme på at den nåværende voldtektsbestemmelsen ikke holder mål.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre støtter i all hovedsak forslaget.

Disse medlemmer viser til at Sosialistisk Venstreparti og Venstre lenge har etterlyst en endring i dagens bestemmelse i straffeloven om voldtekt, som slår fast at sex uten samtykke er voldtekt.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Sosialistisk Venstreparti over en årrekke har fremmet flere representantforslag om en slik endring i dagens voldtektsbestemmelse, og er glad for at regjeringen nå endelig fremmer et slikt forslag.

Forslag til ny bestemmelse i § 291 første ledd

Komiteen viser til at departementet i proposisjonen foreslår at en ny bestemmelse om seksuell omgang uten samtykke inntas som første ledd i straffeloven § 291 om voldtekt.

Komiteen forstår dette slik at den foreslåtte bestemmelsen bygger på den såkalte «bare ja betyr ja»-modellen, og retter seg mot den som har seksuell omgang med noen som verken i ord eller handling har samtykket til det.

Komiteen viser til at forslaget vil ramme den som med forsett har seksuell omgang med en person som forholder seg passivt, med mindre det foreligger konkrete holdepunkter for at passiviteten må tolkes som samtykke.

Komiteen merker seg at strafferammen settes til fengsel inntil 6 år, mot strafferammen for dagens straffealternativer, som er på inntil 10 år.

Komiteen mener at frivillighet skal ligge til grunn ved all seksuell omgang. Rett til integritet og seksuell selvbestemmelse er sentralt.

Komiteen viser til at bevisituasjonen i saker som handler om seksuallovbrudd, ofte er vanskelig og preget av ord mot ord. Komiteen mener det er viktig å satse mer på å øke kompetansen til politi og påtalemyndigheter og at det også må jobbes systematisk med kultur og holdninger i politiet slik at utsatte for seksuallovbrudd blir møtt på en god måte.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, understreker at bestemmelsens formål er å styrke det strafferettslige vernet mot ufrivillig seksuell omgang og at det overordnede målet er å bidra til en tydelig samfunnsnorm som gjør at færre blir utsatt for slike overgrep. Flertallet fremhever at forslaget bygger på grunntanken om at en person ikke er tilgjengelig for seksuell omgang før vedkommende i ord eller handling har samtykket til det, og at bestemmelsen synliggjør at det er den initiativtakeren som skal avklare om den andre parten ønsker å være med på den seksuelle omgangen.

Flertallet forstår det som at det kun er når konkrete holdepunkter gjør passiviteten egnet til å gi den initiativtagende parten berettiget forventning om at det foreligger et samtykke, at en som er passiv, kan ansees for å ha samtykket. Flertallet forstår forslaget som at årsaken til at noen forholder seg passiv, ikke er av betydning, og at selv om man skulle mene at vedkommende burde ha sagt nei eller motsatt seg handling, så er det fortsatt straffbart å ta seg til rette seksuelt.

Flertallet forstår forslaget som at bestemmelsen også kan komme til anvendelse på den som tar seg til rette med seksuell omgang i en situasjon der tiltalte forstår at et samtykke ikke var reelt.

Flertallet vil også understreke at seksuell omgang ofte skjer i situasjoner preget av usikkerhet og ulik erfaring, særlig blant unge, og at dette må hensyntas i bevisvurderingen. Flertallet er oppmerksomme på at det i forsettsvurderingen skal sees bort fra uvitenhet som følge av selvforskyldt rus, jf. straffeloven § 25. Flertallet vil fremheve at det er vært viktig at domstolene er bevisste på at forsett ikke skal fingeres dersom det er rimelig tvil om hvorvidt gjerningspersonen ville ha oppfattet fornærmedes handlinger og fravær av dem i edru tilstand.

Flertallet vil også fremheve at nesten samtlige høringsinstanser i forbindelse med muntlig høring av lovforslaget for justiskomiteen har fremhevet viktigheten av at særlig unge får god opplæring i seksuelle relasjoner og at all seksuell omgang skal skje etter samtykke, og at dette blant annet bør skje gjennom en styrking av seksualundervisningen.

Flertallet legger til grunn at bestemmelsen vil omfatte et bredt spekter av handlinger med ulik alvorlighetsgrad, og at hele strafferammen benyttes.

Flertallet påpeker at beviskravet fortsatt vil være like høyt med en slik lov, og at det påligger rettssystemet og især domstolene et særskilt ansvar for å sørge for at rettssikkerheten ivaretas for alle parter.

Flertallet mener det er viktig at straffeloven ivaretar alle tilfeller der den fornærmede ikke er i stand til å uttrykke motstand – verken verbalt eller fysisk handling – på grunn av ikke-viljestyrte traume- og neurologiske stressresponser. Flertallet er derfor enig i behovet for å utvide § 291 med en «ja-er-ja»-bestemmelse i første ledd, og mener dette vil bringe bestemmelsen mer i overensstemmelse med folks rettsoppfatning. Flertallet viser her spesielt til forskning om tonisk imobilitet ved Karolinska Institutet, der det kommer frem at 70 pst. opplever signifikant tonisk immobilitet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, viser til uttalelsen i proposisjonen på side 87 om at «[s]amtykket må foreligge hele tiden mens den seksuelle omgangen pågår, og kan når som helst trekkes tilbake». Dette flertallet påpeker at tilfeller der en person forsetter seksuell omgang etter at samtykket er trukket tilbake, som utgangspunkt må vurderes etter § 291 andre ledd bokstav b i lovforslaget. Dersom partene har påbegynt frivillig seksuell omgang, er det rimelig å anta at det i praksis ofte må et eksplisitt viljesuttrykk til for at det objektivt sett skal være mulig å forstå at samtykket tilbakekalles. Personen må også ha fått rimelig tid til å områ seg.

Dette flertallet vil særlig adressere at tilfeller som gjelder unge personer og som er preget av utprøving, usikkerhet og kanskje gjensidig beruselse, skal straffes mildt, særlig når det gjelder handlinger som ligger i nedre sjikt av det som regnes som seksuell omgang.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, mener at dersom den ene parten først har gitt et samtykke og deretter falt i søvn, utgjør det ikke en krenkelse av § 291 første ledd om den andre parten fortsetter den seksuelle omgangen, med mindre det også foreligger andre omstendigheter, for eksempel at den ene parten går over til mer inngripende handlinger etter at partneren har sovnet. Det vises til Rt. 2003 s. 687.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Senterpartiet merker seg at lovforslaget har bred støtte både i sentrale juridiske fagmiljøer, et stort antall interesseorganisasjoner, frivillige rettshjelpsorganisasjoner og andre instanser som blant annet Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Disse medlemmer mener det er viktig å få på plass en klar og tydelig lovtekst som på en pedagogisk måte rammer inn at seksuell omgang uten et fritt gitt samtykke skal defineres som voldtekt.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Prop. 132 L (2024–2025), som inneholder endringer som har til hensikt å styrke det strafferettslige vernet mot ufrivillig seksuell omgang og tydeliggjøre prinsippet om frivillighet. Disse medlemmer viser til at Straffelovrådet konkluderte med at det var huller i loven som burde tettes.

Disse medlemmer viser til at Straffelovrådet mener at straffeloven § 291 allerede dekker flesteparten av de handlingene som bør omfattes av voldtektsbestemmelsen, jf. utredning punkt 27.5.9 s. 185. Disse medlemmer peker også på følgende uttalelse fra Straffelovrådet:

«Slik rådet ser det, er det imidlertid en klar mangel ved bestemmelsen at den ikke omfatter alle tilfeller hvor den som utsettes for seksuell omgang verbalt eller på annen måte gir uttrykk for at vedkommende ikke ønsker å delta.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at formålet med straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd er å verne den seksuelle selvbestemmelsesretten. Disse medlemmer mener at det er en svakhet at mangel på samtykke faller utenfor ordlyden i straffeloven. Det er derfor behov for å innføre en samtykkebestemmelse som klargjør straffebestemmelsen om voldtekt, slik at rettssikkerheten styrkes for alle – både for de som utsettes og for de som anklages. Disse medlemmer viser til proposisjonen og mener forslaget til en ny bestemmelse i § 291 første ledd vil styrke den seksuelle selvråderetten ved å tette det som av flere er påpekt å være et «juridisk hull» i dagens lovgivning.

Det tredje flertallet, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, viser til proposisjonen og er videre enige i at skyldkravet ved overtredelse av straffebudet skal være forsett, jf. straffeloven § 22, slik at rekkevidden av straffansvaret ikke skal bli uklart.

For å tydeliggjøre dette ytterligere i lovteksten foreslår komiteens medlemmer fra Senterpartiet en justering av forslaget til § 291 første ledd ved å legge inn «klart» som et kvalifiserende element. Disse medlemmer vil understreke at formålet med å endre ordlyden ikke er å pålegge fornærmede noen nærmere aktivitetsplikt for at det strafferettslige vernet skal inntré, men at endringen kun er ment til å tydeliggjøre kravet til forsett. Dette vil ivareta både den rettspolitiske ambisjonen om styrket vern mot seksuelle overgrep og de straffeprosessuelle kravene til rettssikkerhet. § 291 første ledd vil med dette lovfeste at seksuell omgang uten et aktivt samtykke vil være straffbart – samtidig som det rettslige utgangspunktet fortsatt bygger på legalitetsprinsippet, uskyldspresumsjonen og beviskravets stilling i strafferetten.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Straffeloven § 291 første ledd skal lyde:

Med fengsel inntil 6 år straffes den som har seksuell omgang med noen som verken i ord eller handling *klart* har samtykket til det.»

Et fjerde flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, mener det sender feil signal at det ikke er straffbart som voldtekt å ha seksuell omgang med noen man forstår ikke har samtykket, så lenge samtykket ikke er «klart». Dette flertallet vurderer det slik at Senterpartiets foreslåtte endring av ordlyden vil innebære at terskelen for å dømme noen for voldtekt vil heves sammenlignet med forslaget i proposisjonen. Dette flertallet peker på at den skisserte ordlyden vil innebære at en gjerningsperson som positivt forstod at fornærmede mest sannsynlig ikke samtykket til seksuell omgang, men som ikke oppfattet dette som «klart», antagelig ikke kan anses for å ha utvist tilstrekkelig skyld til å dømmes for voldtekt. Dette flertallet viser til at den skisserte ordlyden tilsier at fravær av et objektivt samtykke ikke vil være nok for at vilkåret i første ledd skal være oppfylt. Dette flertallet viser til at all straffelovgivning i alminnelighet bare rammer forsettlig lovbrudd med mindre annet er bestemt, jf. straffeloven § 21. Dette flertallet mener at den foreslåtte endringen av ordlyden ikke er egnet til å markere kravet til forsett, og snarere vil skape uklarhet og få utilsiktede konsekvenser. Dette flertallet peker på at uavhengig av intensjonen vil et normativt og kvalifiserende vurderingstema, slik som «klart» i den objektive gjerningsbeskrivelsen, skape en uklar og lite praktikabel rettstilstand, særlig når det gjelder skyldkravet og det strafferettslige beviskravet. Dette flertallet påpeker at det kan stilles spørsmål ved om den foreslåtte ordlyden gjør at Norge oppfyller våre folkerettslige forpliktelser etter EMK og Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbul-konvensjonen) og at forslaget vil innebære at Norge får et svakere vern mot ufrivillig seksuell omgang enn det de andre nordiske landene har.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet avviser påstandene om at en tilføyelse av begrepet «klart» i § 291 første ledd vil innebære en forhøyet terskel for samtykke. Disse medlemmer viser til foregående merknad, der det fra disse medlemmers side nettopp er understreket at forslaget ikke innebærer en forhøyet aktivitetsplikt. Forslaget innebærer således ikke en heving av terskelen for å dømme voldtektssaker. Kravet er fortsatt at den seksuelle omgangen skal bygge på en aktiv, uttrykt vilje.

Disse medlemmer gjentar at intensjonen med forslaget er å tydeliggjøre beviskravet og bevisbyrden. Disse medlemmer mener at det å innta et kvalifiserende element i lovteksten bedre ivaretar rettssikkerhetsprinsippene enn lovforslaget i proposisjonen. Disse medlemmer gjentar at Senterpartiet er enig med flertallet i behovet for en reell samtykkebestemmelse i tråd med prinsippet om at «bare ja er ja», og understreker at disse medlemmers forslag er i tråd med dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter ikke endringsforslaget som ligger i forslaget til ny bestemmelse i første ledd i straffeloven § 291. Disse medlemmer viser til at den foreslåtte endringen representerer en helt ny rettslig innfallsvinkel til bestemmelsen om voldtekt, hvor straffbarhetsvilkåret knyttes til seksuell omgang med noen som ikke positivt har samtykket til seksuell omgang, i motsetning til gjeldende bestemmelse, hvor straffbarhetsvilkåret er knyttet til seksuell omgang med noen som er ute av stand til å ta stilling til om omgangen er ønskelig, eller hvor omgangen oppnås ved vold eller trusler og – med de endringer ny bokstav b i annet ledd som disse medlemmer støtter, jf. egen merknad om dette – omgangen skjer med noen som i ord eller handling har uttrykt å ikke ville ha seksuell omgang.

Disse medlemmer har merket seg, og vil understreke at forslaget til ny bestemmelse i § 291 første ledd i straffeloven, er en utvidelse av voldtektsbestemmelsen som går lenger enn anbefalingen i utredningen som ligger til grunn for lovendringsforslagene, jf. NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten. Disse medlemmer mener at denne delen av lovforslaget har et så uklart innhold at det av hensyn til rettssikkerheten ikke er forsvarlig å vedta forslaget slik det er utformet. Disse medlemmer viser i forlengelsen av dette til Straffelovrådets uttalelser, som er gjengitt i proposisjonen på s. 32–33:

«Rådet mener at en bestemmelse som har manglende samtykke som eneste vilkår, vil være uklar fordi ordlyden ikke gir noe veiledning om hva som skal til for at det foreligger et virksomt samtykke. Det er også en fare for at noen vil misforstå, og tro at straffebudet rammer enhver som har seksuell omgang med noen som ikke har gitt et verbalt samtykke eller gjennom handlinger helt tydelig vist at vedkommende aksepterer den seksuelle omgangen.»

Disse medlemmer mener denne delen av lovforslaget vil være krevende å anvende i praksis, som en konsekvens av det svake presisjonsnivået på straffbarhetsvilkåret som den foreslåtte ordlyden legger opp til. Disse medlemmer mener videre at disse utfordringene med å anvende den foreslåtte bestemmelsen i praksis, gir grunn til å frykte at prinsippet om at like til-

feller skal behandles likt, vil bli vanskelig å opprettholde ved rettsanvendelsen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Straffeloven § 291 første ledd skal lyde:

Med fengsel inntil 10 år straffes den som

- a. skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd,
- b. har seksuell omgang med noen som i ord eller handling gir uttrykk for ikke å ville det,
- c. har seksuell omgang med noen som er ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- d. ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.»

Det andre flertallet, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at Straffelovrådet i NOU 2022:21 i punkt 23.3.1 gir uttrykk for at en utvidet definisjon av begrepet voldtekt fordrer at bestemmelsene bør «danne en stige – fra bestemmelsen som rammer de minst alvorlige krenkelsene til bestemmelsene som rammer de alvorligste krenkelsene».

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre mener at regjeringens forslag har truffet en god balanse i § 291, ved å innføre en «ja-er-ja»-modell i paragrafens første ledd og en «nei-er-nei»-modell sammen med nåværende voldtektsdefinisjon i bestemmelsens andre ledd, med differensierte strafferammer.

Forslag til § 291 nytt annet ledd

Komiteen viser til at det foreslås at dagens straffalternativer i voldtektsbestemmelsen videreføres som et nytt andre ledd i straffeloven § 291, med en videreføring av dagens strafferamme på fengsel inntil 10 år. Det foreslås også at bestemmelsen utvides med et nytt straffalternativ som rammer den som har seksuell omgang med noen som i ord eller handling gir uttrykk for at de ikke ønsker det.

Komiteen viser til at det foreslåtte straffalternativet bygger på Straffelovrådets forslag og den såkalte «nei betyr nei»-modellen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til det strenge beviskravet i strafferetten og understreker at lovforslaget ikke utfordrer verken dette eller uskyldspresumpsjonen.

Flertallet mener en ny bestemmelse i § 291 vil ha en klart normgivende funksjon og klargjøre grensene

for hva som er lov og ikke lov. Et tydeligere straffebud vil gjøre det lettere for unge å navigere og slippe å trå feil.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Venstre støtter den foreslåtte utvidelsen i forslag til § 291 andre ledd bokstav b, med et straffalternativ som rammer den som «har seksuell omgang med noen som i ord eller handling gir uttrykk for ikke å ville det».

Disse medlemmer mener at forslaget til ulik strafferamme ved de to ulike skyldkravene i første og andre ledd gir en balansert straffeutmåling der strafferammene står i et rimelig forhold til handlingenes klanderverdighet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter forslag til § 291 annet ledd bokstav b. Slik disse medlemmer ser det, innebærer dette en presisering av intensjonen i straffebestemmelsen om voldtekt, ved at seksuell omgang med noen som i ord eller handling har uttrykt å ikke ville ha seksuell omgang, er voldtekt i straffelovens forstand. Disse medlemmer støtter også den språklige justeringen som er foreslått i straffeloven § 291 annet ledd bokstav c.

Opphevelse av minstestraft og endringer i straffenivåer

Komiteen merker seg at det i proposisjonen fremmes forslag om å oppheve minstestraften på fengsel i tre år for voldtekt til samleie mv., samt for voldtekt til samleie av barn under 14 år.

Komiteen registrerer at begrunnelsen for forslaget er at minstestraften ikke lenger anses nødvendig for å opprettholde et tilstrekkelig høyt straffenivå for denne typen overtredelser, og at den har vist seg å kunne gi uheldige utslag i enkeltsaker.

Komiteen viser til forslaget om å fjerne minstestraften for voldtekt i § 292. Komiteen støtter forslaget, samt å gå bort fra praksisen med å angi «normalstraffer» i lovens forarbeider.

Komiteen vil understreke at voldtekt er en av de alvorligste straffbare handlingene et menneske kan utsettes for, og er en høyst straffverdig handling. Samtidig har minstestraft vist seg å kunne slå uheldig ut i praksis.

Komiteen viser, slik det også gjøres i proposisjonen, til Straffelovrådets vurdering av minstestraft. I NOU 2022:21 påpeker rådet blant annet at det er fare for at minstestraften kan virke mot sin hensikt og føre til at påtalemyndigheten treffer avgjørelser som ikke er juridisk holdbare, for å unngå at enkeltpersoner straffes uforholdsmessig hardt. Det vises videre til at flere i de juridiske fagmiljøene har gitt uttrykk for at minstestraften kan lede til dårlig begrunnede henleggelses eller frifinnelser, eller henfører handlingen under et annet straffebud enn voldtektstraffebudet som ikke oppstiller min-

stestraff, men som ikke egentlig er treffende for den straffbare handlingen som er utført.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at hensynet til at domstolene skal stå fritt til å vurdere hva som er en passende straff i den enkelte sak, gjør seg enda sterkere gjeldende når det nå legges opp til en noe videre forståelse av begrepet voldtekt i straffelovens forstand.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, har merket seg at de foreslåtte nedjusteringer av strafferammene ikke er ment å innebære noen nedjustering av straffenivået. Til dette vil dette flertallet bemerke at straffutmålingspraksis foretas av domstolene gjennom en dynamisk vurdering, hvor flere momenter vil spille inn for om straffenivået for enkelte overtredelser justeres opp eller ned.

Et tredje flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener, i likhet med flere av høringsinstansene, at det er svært uheldig at et krav om minstestraff i realiteten kan ha den effekt at domstolen får sterkere kvaler med å dømme noen for voldtekt i det hele tatt, fordi straffenivået oppleves som uforholdsmessig i forhold til krenkelsen i den aktuelle saken. Det samme gjelder faren for henleggelser. Dette flertallet mener derfor at å fjerne minstestrafen kan gi domstolene nødvendig rom til å utmåle straff i tråd med alvorlighetsgraden i den enkelte sak.

Et fjerde flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, vil slutte seg til departementets uttalelse om at tiden er moden for å gå bort fra å gi føringer om normalstraff for voldtekt i forarbeidene. Dette flertallet deler også departementets øvrige vurderinger når det gjelder straffutmåling for voldtekt, voldtekt av barn under 14 år og seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år.

Et femte flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, deler, i likhet med blant annet Advokatforeningen og Juristforbundet, Straffelovrådets vurdering av at lovfestede minstestraffer og angivelse av «normalstraffer» i lovens forarbeider kan hemme domstolenes mulighet til å utøve konkret og forholdsmessig straffutmåling, basert på alvorlighetsgrad, bevisbildet samt tiltaltes og fornærmedes situasjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter de endringsforslagene som går ut på å fjerne den lovregulerte minstestrafen etter straffeloven § 292 og straffeloven § 300. Men disse medlemmer vil ikke støtte de delene av lovforslaget som går ut på å senke strafferammene for overtredelse av enkelte av seksuallovbruddbestemmelsene. Disse medlemmer mener det vil være et svært uheldig signal fra lovgiver å redusere strafferammene for seksuallovbrudd. Disse medlemmer mener det er et viktig signal fra Stortinget, som reflekterer borgernes rettsoppfatning, at seksuallovbrudd er alvorlige lovbrudd som er kriminalisert i bestemmelser med høye strafferammer.

Disse medlemmer mener en reduksjon i strafferammene uansett vil redusere domstolenes handlingsrom i skjerpende retning ved den dynamiske vurderingen av straffenivået.

Disse medlemmer støtter den foreslåtte endringen av straffeloven § 295 første ledd bokstav c.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Straffeloven § 292 skal lyde:

§ 292 *Voldtekt til samleie mv.*

Straffen er fengsel inntil 15 år dersom voldtekten som nevnt i § 291 omfattet:

- innføring av penis i skjede- eller endetarmsåpning,
- innføring av penis i fornærmedes munn,
- innføring av gjenstand i skjede- eller endetarmsåpning, eller
- dersom lovbrøyteren har fremkalt en tilstand som nevnt i § 291 bokstav b for å oppnå seksuell omgang.»

Disse medlemmer vil avslutningsvis bemerke at dersom det er flertall for å vedta proposisjonens forslag til ny bestemmelse i § 291 første ledd, vil disse medlemmer fremme subsidiære forslag som ivaretar de politiske standpunkter det er redegjort for over om at straffansvar for voldtekt ikke foreldes (straffeloven § 91), og at strafferammene ikke reduseres (straffeloven § 292, § 293, § 294), men hvor den retts tekniske henvisningen blir korrekt – med henvisning til straffeloven § 291 annet ledd.

Disse medlemmer vil herunder understreke at dersom forslaget til første ledd i straffeloven § 291 vedtas, mener disse medlemmer at denne delen av straffeloven § 291 ikke skal unntas foreldelse av straffansvar. Disse medlemmer viser til de rettssikkerhetshensyn det er redegjort for over, som ligger til grunn for standpunktet om å ikke støtte denne delen av lovforslaget. De rettssikkerhetshensyn som begrunner at denne delen av bestemmelsen ikke burde vedtas, gjør seg også gjeldende ved vurderingen av spørsmålet om foreldelse av straffansvar. Det er, slik disse medlemmer ser

det, logisk at en bestemmelse som av rettssikkerhets-hensyn ikke burde vedtas, heller ikke skal unntas fra foreldelse av straffansvar dersom den skulle bli vedtatt – fra det mer til det mindre.

Endringer i bestemmelsen om misbruk av overmaktsforhold og lignende m.m.

Komiteen viser til at det foreslås å fjerne den forhøyede strafferammen på fengsel inntil 15 år for voldtekt til samleie mv., og at strafferammen for grov voldtekt senkes fra 21 til 15 år, med unntak av tilfeller der fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på kropp eller helse. I tillegg foreslås det å senke strafferammen for grovt uaktsom voldtekt fra 6 til 3 år for alminnelige overtredelser, og fra 10 til 6 år for grove overtredelser.

Komiteen merker seg at departementet gjennom proposisjonen også ønsker å styrke barns vern mot seksuell utnyttelse, ved å endre straffeloven § 295 første ledd bokstav c, slik at bestemmelsen rammer seksuell utnyttelse av en person under 18 år i en særlig sårbar situasjon, i stedet for begrepet livssituasjon som tidligere ble brukt.

Komiteen forstår dette som at departementet med denne endringen ønsker å utvide bestemmelsens virkeområde, slik at også mer forbigående tilfeller av sårbarhet kan omfattes.

Komiteen registrerer at forslaget både vil følge opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 420 (2021–2022) og sikre at norsk rett er i samsvar med forpliktelsene etter Lanzarotekonvensjonen.

Foreldelse

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Høyre støtter at § 291 omfattes av de alminnelige foreldelsesreglene, og at de hensyn som er blitt fremhevet for å ha et særskilt unntak fra foreldelsesreglene, i tilstrekkelig grad vil være ivarettatt ved at grove voldtekter og voldtekt etter § 291 annet ledd, der fornærmede var under 18 år, er unntatt foreldelse. Disse medlemmer fremhever også at overtredelser av straffeloven § 299 (voldtekt av barn under 14 år) og § 302 (seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år) også fortsatt er foreslått unntatt foreldelse. Disse medlemmer viser til at den alminnelige foreldelsesfrist vil være 10 år for overtredelse av § 291 dersom forslaget i proposisjonen vedtas.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til proposisjonen, der regjeringen foreslår å endre straffeloven § 91 slik at straffansvaret for overtredelser av straffeloven § 291 om voldtekt vil foreldes etter de alminnelige reglene i straffeloven §§ 85–88, med unntak av grove voldtekter som nevnt i straffeloven

§ 293 og for fullbyrdede overtredelser av § 291 nytt andre ledd, dersom fornærmede var under 18 år på gjerningstidspunktet. Disse medlemmer viser til høringen, der flere høringsinstanser var mot dette.

Disse medlemmer deler denne oppfatningen og mener lovforslaget på dette punktet innebærer en svekkelse av rettsvernet for mange av dem som trenger det mest. For mange er det en lang prosess å forstå at det man har blitt utsatt for, er voldtekt. I tillegg kan skam, frykt og traumer gjøre det vanskelig å gå til det skritt å anmelde forholdet. En gjeninnføring av foreldelsesfrister vil kunne føre til at mange saker ikke kan etterforskes – selv når det foreligger troverdige forklaringer og tilstrekkelige bevis. Voldtekt er av de mest alvorlige lovbrudd, og det er derfor uheldig å differensiere mellom ulike typer forsettlig voldtekter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Straffeloven § 91 første ledd andre punktum skal lyde:

Straffansvaret for fullbyrdede overtredelser av §§ 275, 291, 293, 299 og 302 foreldes ikke.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil ikke støtte endringsforslaget som går ut på å innføre foreldelse av straffansvaret for voldtekt av personer over 18 år, som ved de foreslåtte endringer av straffeloven § 91.

Disse medlemmer vil bemerke at med standpunktet om ikke å støtte forslaget til ny bestemmelse i første ledd i straffeloven § 291, foreslås straffeloven § 91 videreført uten endringer, derfor vil disse medlemmer ikke støtte proposisjonen på dette punkt.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det foreslås å gjeninnføre en foreldelsesfrist for forsettlig voldtekt.

Dette medlem viser til at fullbyrdet forsettlig voldtekt ble unntatt fra foreldelse i 2014. I proposisjonen til denne endringen viste departementet til at flere av hensynene som begrunner unntak fra foreldelse for drap og seksuelle overgrep mot barn, også tilsa at forsettlig voldtekt burde unntas foreldelse. Da pekte departementet på at voldtekt, og særlig de groveste tilfellene av voldtekt, nest etter drap er et av de mest alvorlige overgrepene et menneske kan bli utsatt for. Videre ble det pekt på at det på samme måte som ved drap kan virke støtende at gjerningspersonen ikke blir straffet fordi det har gått lang tid siden ugjerningen ble begått.

Dette medlem viser til at reglene om foreldelse var et av temaene som Straffelovrådet drøftet i NOU 2022:21. I utredningen ba rådet om at forholdet til foreldelsesreglene ble vurdert i den videre oppfølgingen av utredningen, uten at noe konkret lovforslag ble fremmet.

Dette medlem merker seg at de fleste høringsinstansene i høringen av NOU 2022: 21 som uttalte seg om forholdet til foreldelsesreglene, var imot foreldelse av forsettlig voldtekter. Dette medlem viser blant annet til Juridisk rådgivning for kvinner (JURK), Amnesty International og Kriesesentersekretariatet, som uttalte at utsatte ofte bruker lang tid på å åpne seg om hva de har opplevd, slik at det kan gå lang tid før forholdet eventuelt blir anmeldt. Etter deres syn taler dette for at forsettlig voldtekt ikke bør foreldes. Dette medlem viser særlig til JURKs høringssvar til NOU 2022:21, der de skriver at:

«De psykiske ettervirkningene av å bli utsatt for ufri-villig sex er ofte de samme som i tilfellene der det for eksempel er brukt vold. Mange ofre for sex uten samtykke sliter også med skyld og selvbefridelse i ettertid. Hele 80,2 prosent av voldtektsutsatte oppgir at de føler på skam og 65 prosent følte at det var deres egen skyld at de ble voldtatt. Det tar ofte lang tid før ofre tør å snakke om, eller innser for seg selv, at de er et offer for seksuelle overgrep. Det er derfor viktig å bevare, selv også når vi får en reell samtykkelov, at denne typen straffbare handlinger ikke foreldes.»

Dette medlem merker seg at det likevel nå foreslås å endre straffeloven § 91, slik at unntaket fra foreldelse begrenses til å gjelde grove voldtekter som nevnt i straffeloven § 293. Forslaget innebærer at straffansvaret for overtredelser av straffeloven § 291 om voldtekt vil foreldes etter de alminnelige reglene i straffeloven §§ 85–88. Det eneste unntaket fra foreldelse som foreslås beholdt, er straffansvaret for fullbyrdede overtredelser av § 291 nytt andre ledd, dersom fornærmede var under 18 år på gjerningstidspunktet. Dette vil innebære at ikke bare voldtekter som går under «ja-er-ja»-modellen vil kunne foreldes, men at også noen av de groveste overtredelsene av § 291 vil kunne foreldes. Dette medlem vil påpeke at dette vil innebære en kraftig svekkelse av voldtektsutsattes strafferettslige vern.

Dette medlem merker seg videre at endringen i hovedsak grunngis ved at bevisituasjonen i voldtektsaker, der bevisene – og særlig med henvisning til parts- og vitneforklaringer – blir usikre med tiden. Dette medlem viser til at det ligger til påtalemyndigheten å vurdere om bevisbildet tilsier at tiltale skal tas ut, og mener derfor at det er svært underlig at bevisituasjonen blir oppgitt som grunn for å fjerne unntaket for foreldelse. Dette medlem viser til at argumentene som grunnga å unnta fullbyrdet forsettlig voldtekt i 2014, gjør seg gjeldende med samme styrke også når den nye voldtektsbestemmelsen trer i kraft.

Dette medlem vil derfor ikke støtte den foreslåtte gjeninnføringen av foreldelsesfrist for forsettlig voldtekt.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Straffeloven § 91 første ledd annet punktum skal lyde:

Straffansvaret for fullbyrdede overtredelser av §§ 275, 291, 299 og 302 foreldes ikke.»

Øvrige endringer

Komiteen merker seg at det også gjøres enkelte innholdsmessige endringer i bestemmelsen om grov voldtekt, samt at det rettes opp i enkelte inkurier.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, slutter seg for øvrig til forslagene fra regjeringen. Flertallet mener det er fornuftig å fjerne minstestrafen, og at domstolene får større rom for individuelle vurderinger i straffutmålingen enn i dag.

Evaluering av loven

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, er opptatt av å få kunnskap rundt virkningene av lovendringene.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen igangsette en systematisk følgeforskning, herunder studier av rettspraksis, bevisvurdering samt effekten på rettssikkerheten av endringene i voldtektsbestemmelsene i straffeloven, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en vurdering av hvordan loven fungerer etter at den har vært i kraft en tid.»

Andre tiltak mot voldtekt

Komiteen vil vise til Voldtektsutvalgets utredning. I NOU 2024:4 så Voldtektsutvalget på utfordringer i de øvrige leddene i apparatet som skal forebygge og bekjempe voldtekt, samt sikre gode hjelpe- og støtte-tjenester for utsatte. Utvalget slo fast at til tross for at voldtekt og andre former for seksuell vold omtales som prioriterte områder for regjeringens politikk, har myndighetene ikke lyktes med å forebygge eller bekjempe voldtekt i Norge.

Komiteen viser videre til at utvalget fant få tegn til et systematisk arbeid på myndighetsnivå for å forebygge og bekjempe voldtekt. Utredningen viser store mangler i alle ledd i systemet for å forebygge og bekjempe voldtekt, fra forebygging til etterforskning og straffeforfølgning, så vel som i utsattes hjelpetilbud. Komiteen mener at utredningen er en knusende dom over myndighetenes arbeid for å forebygge og bekjempe voldtekt, og at en helhetlig oppfølging av utvalgets anbefalinger er nødvendig for å sikre at Norge i praksis oppfyller sin menneskerettslige plikt til å forebygge og bekjempe voldtekt, og å ivareta utsatte for voldtekt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, påpeker at det bør jobbes mer forebyggende for å forhindre overgrep spesielt blant barn og unge. Det vises til høringsinnspill fra Redd Barna, som påpeker følgende:

«Ja-bestemmelsen løser ikke denne utfordringen, og må derfor ikke bli en hvilepute for det forebyggende arbeidet mot overgrep, voldtekt og uønsket seksuell oppmerksomhet mot og mellom barn og unge. Redd Barna understreker derfor at det vil være avgjørende viktig at barn og unge får bedre kunnskap og opplæring i samtykke, grenser og sunn seksualitet.»

Flertallet mener, i likhet med mange andre, at de foreslåtte endringene alene ikke vil være tilstrekkelig til å forebygge og bekjempe voldtekt i Norge. Flertallet vil likevel understreke viktigheten av å få på plass et lovverk som i tilstrekkelig grad slår fast at sex uten samtykke er et veldig viktig steg i arbeidet mot voldtekt. Samtidig må man fortsette å iverksette andre tiltak mot voldtekt utover arbeidet med lovgivningen.

Flertallet viser til at det er ønskelig at den nye voldtektsbestemmelsen i seg selv vil ha en preventiv effekt. Flertallet er enig med blant annet Redd Barna i at dette i så fall forutsetter at unge selv får bedre og mer kunnskap om og forståelse av hva samtykke er i praksis. Flertallet viser til at Redd Barna i sitt høringsinnspill skriver at:

«[...] det må satses på å styrke barns ferdigheter og trygghet i kommunikasjon rundt samtykke. Vi må sikre at barn og unge får forståelse for hva samtykke innebærer i praksis, og de må øve på kommunikasjon om egne og andres grenser. Videre må de lære seg å håndtere avvisning, og bli bevisstgjort på press og forventninger [...]»

Flertallet vil understreke at tidlig undervisning om tema som kropp, seksualitet, relasjoner og grenser bidrar til å bygge holdninger og verdier, i tillegg til god seksualhelse. Flertallet viser til at elevene selv mener det er behov for bedre seksualitetsundervisning i skolen for å lære mer om positiv seksualitet, grensesetting og om seksuelle krenkelser – ikke minst for å gi et nødvendig korrektiv til det de opplever gjennom andre påvirkningskanaler. Flertallet mener det er viktig at alderstilpasset seksualitetsundervisning må gis jevnlig fra barnehagen og ut videregående opplæring.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil særlig fremheve at Voldtektsutvalget peker på at voldtektssaker håndteres av etterforskere og påtalejurister uten spesialkompetanse på området, og på at mange saker blir liggende uten at noe skjer. Dette flertallet mener at dette er uholdbart, og at det er behov for å rette en særlig innsats i politiet mot å etterfors-

ke voldtektssaker og føre dem for retten. Dette flertallet mener det er behov for etterforskere og påtalejurister som kan jobbe dedikert med volds- og seksuallovbrudd. Dette flertallet viser til at det ofte er et krevende bevisbilde i voldtektssaker, og at det derfor er behov for spesialkompetanse hos de som etterforsker sakene, og behov for å sikre bevis raskt. Derfor mener dette flertallet at det er så viktig at voldtekts ofre får den oppmerksomheten de har krav på fra politiet og fra eksperter på feltet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser også til Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) sin årsmelding for 2024, lagt frem i mars 2025, der NIM skriver at:

«utvalgets funn er en tydelig tilbakemelding på at myndighetene svikter i ivaretagelsen av voldtektsutsattes rettigheter. NIM mener at en helhetlig tilnærming der utfordringene og løsningene sees i sammenheng, er helt nødvendig for at Norge skal kunne ivareta sin sikringsplikt mot voldtekt.»

Disse medlemmer viser også til at NIM i årsmeldingen fremmer følgende anbefaling:

«Stortinget bør be regjeringen følge opp Voldtektsutvalgets utredning ved å iverksette konkrete og forpliktende tiltak for å bekjempe voldtekt. Tiltakene bør inkludere et omfattende forebyggingsløft, sikre et tilstrekkelig og tilgjengelig helsetilbud for ofre og styrke prioriteringen av volds- og voldtektssaker i politiet og påtalemyndigheten.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Sosialistisk Venstreparti i 2024 fremmet et representantforslag om en egen tiltakspakke mot voldtekt (Dokument 8:93 S (2024–2025)) med 20 forslag til tiltak mot voldtekt, basert på Voldtektsutvalgets utredning og anbefalinger til tiltak.

Komiteens medlem fra Venstre er av den formening at representantforslaget inneholdt en rekke gode forslag til tiltak, som dette medlem mener bør gjennomføres.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 1

Straffeloven § 291 første ledd skal lyde:

Med fengsel inntil 6 år straffes den som har seksuell omgang med noen som verken i ord eller handling *klart* har samtykket til det.

Forslag 2

Straffeloven § 91 første ledd andre punktum skal lyde:

Straffansvaret for fullbyrdede overtredelser av §§ 275, 291, 293, 299 og 302 foreldes ikke.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 3

Straffeloven § 291 første ledd skal lyde:

Med fengsel inntil 10 år straffes den som

- skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd,
- har seksuell omgang med noen som i ord eller handling gir uttrykk for ikke å ville det,
- har seksuell omgang med noen som er ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

Forslag 4

Straffeloven § 292 skal lyde:

§ 292 *Voldtekt til samleie mv.*

Straffen er fengsel inntil 15 år dersom voldtekten som nevnt i § 291 omfatter:

- innføring av penis i skjede- eller endetarmsåpning,
- innføring av penis i fornærmedes munn,
- innføring av gjenstand i skjede- eller endetarmsåpning, eller
- dersom lovbrøyteren har fremkalt en tilstand som nevnt i § 291 bokstav b for å oppnå seksuell omgang.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

Straffeloven § 91 første ledd annet punktum skal lyde:

Straffansvaret for fullbyrdede overtredelser av §§ 275, 291, 299 og 302 foreldes ikke.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

A.

V e d t a k t i l l o v

om endringer i straffeloven (samtykke til seksuell omgang m.m.)

I

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 11 skal lyde:

§ 11 *Betydelig skade på kropp eller helse*

Med betydelig skade på kropp *eller* helse menes tap eller vesentlig svekkelse av en sans, et viktig organ eller en viktig kroppsdel, vesentlig vansirethet, livsfarlig eller langvarig sykdom, eller alvorlig psykisk skade.

Betydelig skade er det også når et foster dør eller skades som følge av en straffbar handling.

§ 91 første ledd andre og tredje punktum skal lyde:

Straffansvaret for fullbyrdede overtredelser av §§ 275, 293, 299 og 302 foreldes ikke. *Straffansvaret for fullbyrdede overtredelser av § 291 andre ledd foreldes ikke dersom fornærmede var under 18 år på gjernings-tidspunktet.*

§ 91 første ledd nåværende tredje punktum blir nytt fjerde punktum.

§ 196 første ledd bokstav a skal lyde:

- § 111 (krenkelse av Norges selvstendighet og fred), § 113 (krenkelse av Norges statsforfatning), § 115 (angrep på de høyeste statsorganenes virksomhet), § 117 (inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner), § 119 (landssvik), § 121 (etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter), § 123 (avsløring av statshemmeligheter), § 128 (ulovlig militær virksomhet), § 129 (straff for deltakelse mv. i voldelig sammenslutning med politiske mål), § 131 (terrorhandlinger), § 133 (terrorforbund), § 138 (terrorbombing), § 139 (kapring av luftfartøy og skip mv.), § 140 (forstyrrelse av den sikre drift av luftfartøy og skip mv.), § 141 (bruk og utslipp av farlig stoff i tilknytning til luftfartøy og skip mv.), § 142 (ulovlig befatning med farlig materiale mv.), § 143 (gisseltaking i terrorøyemed), § 144 (angrep på en internasjonalt beskyttet person), § 192 (anslag mot infrastruktur), § 193 (forbund om anslag mot infrastruktur), § 194 (forstyrrelse av den sikre drift av jernbane og buss), § 223 (grov uriktig anklage), § 238 (allmennfarlig smittespredning), § 239 (allmennfarlig forgiftning), § 240 (alvorlig miljøkriminalitet), § 253 (tvangsekteskap), § 255 (grov frihetsberøvelse), § 256 (forbund om grov frihetsberø-

velse), § 258 (grov menneskehandel), § 259 (slaveri), § 262 annet ledd (ekteskap med noen under 16 år), § 274 (grov kroppsskade), § 275 (drap), § 279 (forbund om drap eller å volde betydelig skade på kropp eller helse), § 282 (mishandling i nære relasjoner), § 283 (grov mishandling i nære relasjoner), § 284 (kjønnslemlestelse), § 288 (hensettelse i hjelpeløs tilstand mv.), § 291 (voldtekt), § 295 (misbruk av overmaktsforhold og lignende), § 299 (voldtekt av barn under 14 år), § 303 (grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år), § 312 (incest), § 314 (seksuell omgang mellom andre nærstående), § 327 (ran), § 329 (forbund om ran), § 355 (fremkalling av fare for allmennheten) og § 357 (forbund om fremkalling av fare for allmennheten),

§ 279 overskriften skal lyde:

§ 279 *Forbund om drap eller å volde betydelig skade på kropp eller helse*

§ 287 første ledd bokstav b skal lyde:

- b. ved anmeldelse eller på annen måte etter evne å avverge brann, oversvømmelse, sprengning eller lignende ulykke som medfører fare for menneskeliv eller betydelig skade på kropp eller helse.

§ 291 skal lyde:

§ 291 *Voldtekt*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som har seksuell omgang med noen som verken i ord eller handling har samtykket til det.

Straffen er fengsel inntil 10 år for den som

- a. skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd,
- b. har seksuell omgang med noen som i ord eller handling gir uttrykk for ikke å ville det,
- c. har seksuell omgang med noen som er ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- d. ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

§ 292 oppheves.

§ 293 skal lyde:

§ 293 *Grov voldtekt*

Grov overtredelse av § 291 andre ledd straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om den er begått av flere i fellesskap eller på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte.

Straffen er fengsel inntil 21 år dersom den fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på kropp eller helse.

§ 294 første ledd skal lyde:

Grovt uaktsom overtredelse av § 291 andre ledd straffes med fengsel inntil 3 år. Foreligger omstendigheter som nevnt i § 293, er straffen fengsel inntil 6 år.

§ 295 første ledd bokstav c skal lyde:

- c. å utnytte en person under 18 år i en særlig sårbar situasjon.

§ 300 overskriften skal lyde:

§ 300 *Voldtekt til samleie av barn under 14 år*

§ 300 innledningen skal lyde:

Straffen er fengsel inntil 15 år dersom voldtekten som nevnt i § 299 omfattet:

§ 301 andre ledd bokstav e andre punktum oppheves.

§ 303 andre ledd bokstav c andre punktum oppheves.

II

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

B.

Stortinget ber regjeringen igangsette en systematisk følgeforskning, herunder studier av rettspraksis, bevisvurdering samt effekten på rettssikkerheten av endringene i voldtektsbestemmelsene i straffeloven, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en vurdering av hvordan loven fungerer etter at den har vært i kraft en tid.

Oslo, i justiskomiteen, den 27. mai 2025

Helge André Njåstad

leder

Ragnhild Male Hartviksen

ordfører

